

2021-01-27

Till
Skolverket
registrator@skolverket.se
Diarienummer 6.1.1-2020:495

Remissvar: Förslag till ändrade timplaner för grundskolan m m – om Hem & konsumentkunskap

Sveriges Konsumenter har under många år följt frågan om Hem- och konsumentkunskap – grundskolans minsta ämne.

Sveriges Konsumenter har alltid sett en förstärkt konsumentutbildning i grund- och gymnasieskolan som en konsumentpolitiskt avgörande åtgärd. Vi har i olika omgångar uppvakttat regering och riksdag i frågan och våra medlemsorganisationer har 2018 i *"En stark och hållbar konsumentpolitik"* formulerat ett krav om kraftigt ökat antal timmar för ämnet i läroplanen.

Detta är också vår ståndpunkt och kommentar till det förslag från Skolverket om ändrade timplaner som nu föreligger. Vi fokuserar i detta remissvar på grundskolan.

Hem- och konsumentkunskap omfattar där idag 118 timmar av ca 6900 timmar. I förslaget föreslås 4 (fyra) ytterligare timmar under de nio åren. Det är i praktiken ingen förändring.

Timantalet motsvarar cirka tre veckors studier under grundskolan eller 1,7 procent av lektionstiden. Den tiden räcker inte på långa vägar till för att lära och träna sig i att bli en medveten konsument. Inget ämne har tillnärmelsevis så lite tid. Andra – också viktiga ämnen - som kommer närmast ifråga om andel av kursplanen har dubbelt så många lektionstimmar eller mer. Det är helt oproportionellt och obegripligt med tanke på de utmaningar som finns vad gäller folkhälsa, en hållbar konsumtion, en hållbar privatekonomi och risken för ökade klyftor mellan olika grupper av konsumenter.

Skälen för utökning av antalet lektionstimmar.

Kursplanen har höga och lovvärda ambitioner, men går inte tillnärmelsevis ihop med timplanen. Lärare har vittnat om sin frustration att inte vara i närheten av att hinna med att ge den kunskap ungdomarna så väl behöver i vuxenlivet.

Hem- och konsumentkunskap är grundskolans enda ämne som ger en samlad kunskap om inköp och hantering av livsmedel, mat och hygien, hushållets skötsel och vård av inventarier och kläder samt hur hemarbetet fördelas jämställt. Detta är resurshushållning och grunden för såväl en cirkulär ekonomi som en sund privatekonomi.

Det handlar om kunskap, om förståelse, insikter och även om självförtroende. Genom kontakter med våra 19 medlemsorganisationer, med Råd & Röns läsare och med dem som hört av sig till vår konsumentrådgivning ser vi direkt följderna av kunskapsbrister hos konsumenterna. Det visar sig, i form av dåliga köp, svårigheter att hävda sin rätt, ohälsa, problem med den egna ekonomin m m.

Konsumenter i dag är utsatta och kraven på framtidens konsumenter kommer att vara ännu större. Marknaden är global och komplex, utbudet av varor och tjänster enormt. Näthandeln ökar och affärsmodellerna på internet är allt mer svåra att förstå, avtalsvillkoren vi godkänner på nätet blir fler och krångligare. Erbjudanden om delbetalningar och snabba lån utan kreditprövning riskerar att kullkasta privatekonomin.

Det kommersiella trycket är stort. Reklamen ser allt mer sällan ut som traditionell reklam utan kommer från influencers eller förklätt till redaktionellt innehåll. Reklamen sätter i mycket normerna för hur vi lever – inklusive hur vi äter. Kunskaperna behöver förbättras för att både stimulera till ett intresse för livsmedel, en sundare kosthållning och en kritisk inställning till det som påstås i reklamen.

Klimatkrisen är här och konsumtionen måste ställas om för att främja hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Sverige och de flesta av världens länder undertecknade detta. De 17 övergripande globala målen handlar bl.a. om en mer rättvis värld, god utbildning för alla och att värna våra ekosystem med biologisk mångfald samt att sträva efter hållbar produktion och konsumtion. Medvetna konsumtionsval är en utmaning för alla. I Hem- och konsumentkunskap får ungdomar kunskap i hur allt hänger ihop och i de praktiska momenten får man öva och träna. Det ger ett helhetsperspektiv och insikt i hur allt samspelar.

Hem- och konsumentkunskap är också en fråga om rättvisa.

Självfallet har föräldrarna också ett stort ansvar, men många föräldrar har idag inte de kunskaper som behövs om livsmedel, hållbar konsumtion, konsumenträtt, och privatekonomi. Ett litet antal timmar Hem- och konsumentkunskap riskerar därmed att vidga klyftorna mellan dem som har goda och dåliga förutsättningar att klara sig som konsument. Det handlar om att skapa lika förutsättningar att kunna vara en medveten och kritisk konsument, att kunna utöva sin konsumentmakt.

I dag är Hem- och konsumentkunskap i grundskolan fokuserat på hemmet. Det är också mycket viktigt att ge eleverna kunskaper i matlagning, måltidens betydelse, hemmets skötsel o s v. Men i en alltmer komplex och globaliserad värld bör perspektivet tydligare vara *konsumentkunskap* och hur man som konsument klarar sig – med matlagning, med privatekonomi, med konsumenträtt inklusive hur man reklamerar en vara eller tjänst. Och det är viktigt att allt tar sin utgångspunkt i hållbarhetsperspektivet.

För de yngre eleverna kan man mycket väl utgå från hemmet och familjen. Men för de äldre är det viktigt att lyfta blicken uppåt och utåt. Vilken mat ska man välja för en hållbar konsumtion och hur ska den lagas? Vad är en energideklaration? Vilka tvätt- och rengöringsmedel är bra? Det är några exempel på frågor som är viktiga för framtidens konsumenter att behärska.

Konsumenträtt och privatekonomi bör vara grunden för ämnet för de äldre eleverna – kombinerat med kunskaper i matlagning, som vi vet brister hos många unga människor i dag. Viktiga frågeställningar är: Vad har jag för rättigheter och skyldigheter som konsument? Vad är ett avtal och när får jag ingå ett sådant? Hur påverkar olika val (t ex pensionsvalet) min framtida privatekonomi?

Sveriges Konsumenter menar att det är viktigt att det finns ett särskilt konsumentkunskapsämne, men lika viktigt är att konsumentkunskaperna kommer in i övriga ämnen; samhällskunskap, matematik, idrott och hälsa m fl. De får aldrig glömmas bort.

Men att enbart hänvisa till andra ämnen och behålla ett fåtal timmar till Hem- och konsumentkunskap är inte ett alternativ. Det riskerar att leda till för stora skillnader mellan skolorna, där lokala prioriteringar avgör vilka ungdomar som kommer att bli bäst rustade som framtidens konsumenter.

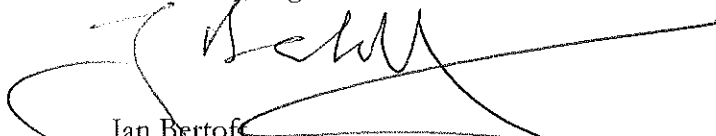
SO-ämnena får i förslaget över 100 ytterligare lektionstimmar. Det är oerhört centralt att båda utöka Hem- och konsumentkunskapen men också tillse att samhällskunskapen i betydligt högre utsträckning än idag tillägnas konsumenträtt och andra delar som är viktiga för att alla ungdomar i deras nuvarande och framtida roll som konsumenter.

Kraven är:

- att antalet timmar i Hem- och konsumentkunskap tredubblas i den kommande timplanen, för att nå kursplanens intentioner och mål och sträva mot hållbarhetsmålen i Agenda 2030.
- att tillgodose ungdomars rätt att få kunskap i hantering och konsumtion av mat/varor/tjänster och hur detta påverkar hälsa, ekonomi och miljö.
- att praktiska moment ges längre arbetspass vid schemaläggning.
- att timmarna fördelas på grundskolans tre stadier med tyngd på högstadiet.
- Att konsumentrelaterade delar av Samhällskunskapen kraftigt förstärks.

Vi hänvisar till vår debattartikel i Läraren den 10 januari 2021.

Stockholm, dag som ovan

Jan Bertoff
Generalsekreterare